

Opinie Polaków o emeryturach matczyńnych

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 23 stycznia 2019 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

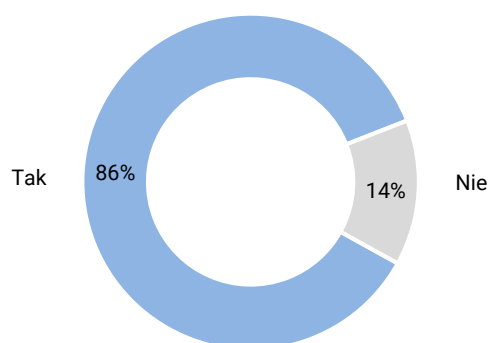
W lutym 2019 roku prezydent Andrzej Duda podpisał ustawę wprowadzającą emerytury dla kobiet, które urodziły i wychowały co najmniej czworo dzieci. Wcześniej minister rodziny, pracy i polityki społecznej Elżbieta Rafalska poinformowała w komunikacie, że w projekcie ustawy budżetowej na 2019 r. są zabezpieczone środki na wypłatę rodzicielskich świadczeń uzupełniających. Program „Mama 4+” to kolejny instrument polityki prorodzinnej wprowadzany w ostatnich latach w Polsce. W ramach tego programu od 1 marca br. matki, które urodziły co najmniej czworo dzieci, po ukończeniu 60 lat mogą złożyć wniosek o przyznanie świadczenia emerytalnego. Tym z nich, które w ogóle nie podjęły pracy zawodowej, przysługuje minimalna emerytura, czyli 1030 zł na rękę. Kobietom, których emerytura jest niższa od tej kwoty, zostanie ona podniesiona również do 1030 zł. W lutowym badaniu¹ zapytaliśmy Polaków o opinie na temat tego świadczenia.

ZNAJOMOŚĆ I POPIERANIE PROGRAMU

Zdecydowana większość Polaków (86%) słyszała o programie „Mama 4+”, wprowadzającym minimalne emerytury dla matek co najmniej czworga dzieci. Natomiast co siódmy z badanych (14%) nie słyszał o planach rządu dotyczących uruchomienia takiego świadczenia.

CBOS

RYS. 1. Czy słyszał(a) Pan(i) o programie „Mama 4+”, gwarantującym minimalne emerytury dla matek co najmniej czworga dzieci?

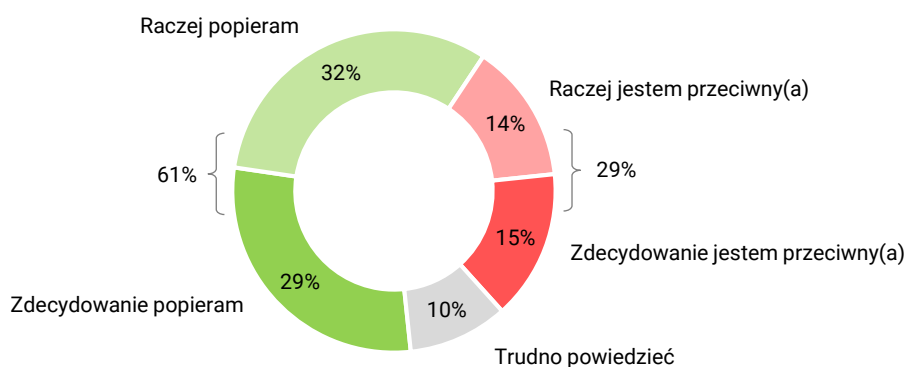

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (345) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganym komputerowo (CAPI) w dniach 7–14 lutego 2019 roku na liczącej 968 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Niezależnie od stopnia wiedzy badanych o programie wszystkich spytaliśmy, czy popierają takie rozwiązanie dla matek co najmniej czworga dzieci. Pytanie poprzedziliśmy dwoma zdaniem zawierającymi te same informacje co wstęp tego opracowania. Trzy piąte respondentów to zwolennicy programu „Mama 4+”, w tym blisko jedna trzecia (32%) umiarkowanie popiera projekt. Co dziesiąta osoba (10%) nie ma zdania w tej kwestii, a pozostali są przeciwnikami programu (29%). Zatem osoby popierające wprowadzenie świadczenia przeważają nad pozostałymi, ale ich odsetek jest nieco mniejszy niż w ubiegłym roku, kiedy pytaliśmy o ten projekt w kontekście innych potencjalnych form wspierania rodzin². Wówczas 77% Polaków popierało gwarancję najniższej emerytury dla matek co najmniej czworga dzieci. Trzeba mieć na uwadze jednak zmianę kontekstu – wówczas pomysł ten był przedstawiany jako jedno z zapowiadanych przez rząd rozwiązań i oceniany na tle innych pomysłów. W lutowym badaniu pytaliśmy konkretnie o program „Mama 4+”.

CBOS

RYS. 2. Czy popiera Pan(i) ten program?

Poparcie najniższych emerytur dla matek co najmniej czworga dzieci spada wraz ze wzrostem wykształcenia badanych – wśród osób z wykształceniem zawodowym lub niższym sięga 69% (zsumowano odpowiedzi: zdecydowanie i raczej popieram), a w grupie Polaków z wyższym wykształceniem wynosi 52%. Jeszcze większe różnice występują w zależności od dochodu na osobę w gospodarstwie domowym. Poparcie dla programu deklaruje niemal trzy czwarte (74%) osób o dochodach *per capita* poniżej 900 zł, niemal trzy piąte badanych z zarobkami mieszczącymi się w środkowym przedziale (1300–1799 zł) i niewiele ponad połowa respondentów (53%) uzyskujących dochody na osobę w gospodarstwie domowym powyżej 2500 zł. Co więcej, im częstszy udział w praktykach religijnych, tym większy odsetek osób popierających program „Mama 4+”. Ponadto wśród osób o lewicowych poglądach jest najmniej zwolenników nowego świadczenia (40%). Wśród badanych identyfikujących się z prawicą udział ten jest niemal dwa razy większy (79%). Najwięcej

² Por. komunikat CBOS „Polityka państwa wobec rodzin – oceny i oczekiwania”, czerwiec 2018 (oprac. B. Roguska).

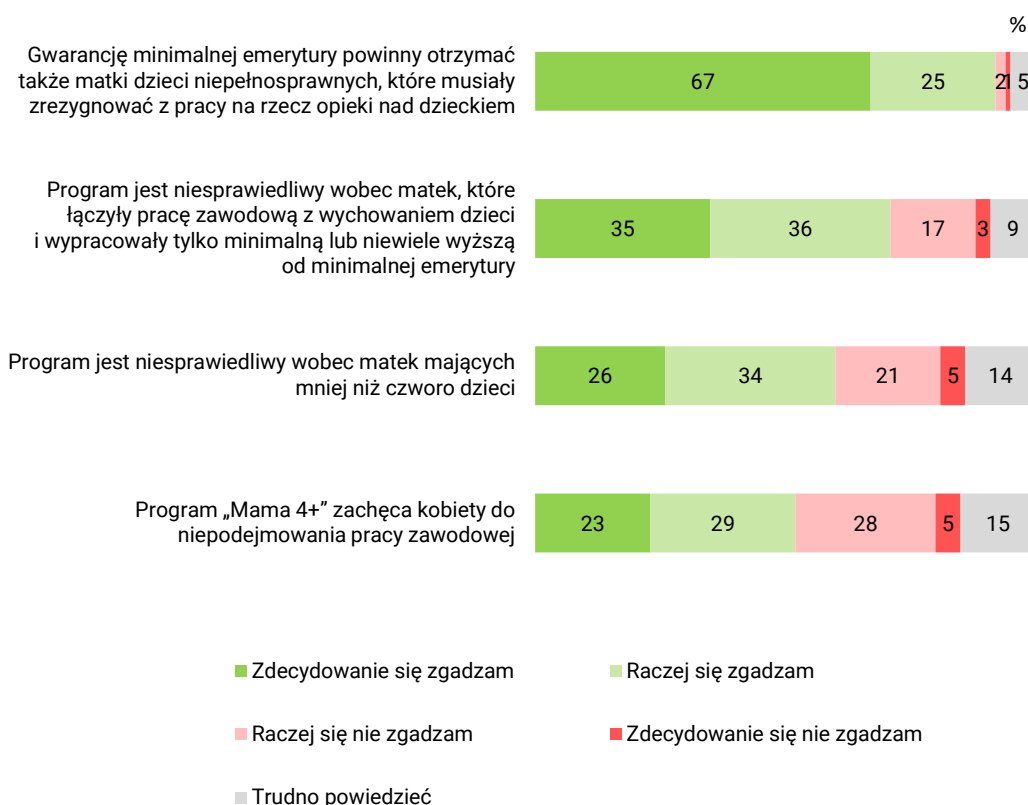
zwolenników nowe rozwiązanie rządu znajduje wśród gospodyń domowych (78%), rencistów (74%), bezrobotnych (71%) oraz pracujących w prywatnych gospodarstwach rolnych (73%). Najmniej zaś – wśród mieszkańców ponadpółmilionowych miast (46%) oraz średniego personelu i techników (47%) – zob. tabelę aneksową 1.

SŁABE STRONY PROGRAMU

Po pytaniu dotyczącym poparcia gwarantowanych najniższych emerytur dla matek co najmniej czworga dzieci zaprezentowaliśmy ankietowanym kilka stwierdzeń dotyczących programu. Do każdego z nich badani odnieśli się na czterostopniowej skali. Mogli też wybrać odpowiedź „trudno powiedzieć”. Opinie negatywne o programie były odczytywane naprzemiennie z pozytywnymi, choć w tym komunikacie przedstawiamy je oddzielnie.

CBOS

RYS. 3. Proszę powiedzieć, na ile zgadza się Pan(i) lub nie zgadza z opiniami na temat programu „Mama 4+”

Niemal powszechna (92%) jest wśród Polaków opinia, że takim samym świadczeniem, jakie wynika z programu, powinny być objęte matki dzieci niepełnosprawnych, które musiały zrezygnować z pracy na rzecz opieki. Dwie trzecie (67%) badanych zdecydowanie się z tym zgadza. Przypomnijmy, że opiekunowie osób niepełnosprawnych protestowali w Sejmie w kwietniu i maju 2018 roku i otrzymali zapewnienie o realizacji części swoich postulatów. Nie było jednak wśród nich gwarancji najniższej emerytury dla opiekunów, którzy nie mają możliwości pracować zawodowo z powodu niepełnosprawności dziecka.

Nieco mniej chętni niż pozostali do przyznania świadczenia emerytalnego matkom dzieci niepełnosprawnych są badani w wieku 18–24 lat (85% z nich zgadza się z tą opinią), kadra kierownicza i specjaliści z wyższym wykształceniem (82%) oraz biorący udział w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu (85%) podobnie jak w ogóle niepraktykujący (86%) – zob. tabelę aneksową 2.

Większość Polaków (71%) uważa, że program „Mama 4+” jest niesprawiedliwy wobec matek, które łączyły pracę zawodową z wychowaniem dzieci i wypracowały tylko minimalną emeryturę lub niewiele wyższą od minimalnej. Co jedenasta osoba (9%) nie ma na ten temat zdania. Opinię, że świadczenie jest pod tym względem niesprawiedliwe, najczęściej podzielają ankietowani o lewicowych poglądach (89%), a także średni personel, technicy, pracownicy administracyjno-biurowi i pracownicy usług (po 83%). Najrzadziej z tym stwierdzeniem zgadzają się badani z wykształceniem zasadniczym zawodowym (63%), bezrobotni (65%), identyfikujący się z prawicą (62%), praktykujący kilka razy w tygodniu (52%) oraz renciści (50%) – zob. tabelę aneksową 3.

Jako słaba strona programu może być postrzegane także to, że nie obejmuje on matek mniejszej liczby dzieci niż czworo. Ta opinia nie jest już tak często podzielana w społeczeństwie jak wcześniej omówione. Dwie piąte (60%) zgadza się z tym stwierdzeniem, co czwarta osoba (26%) jest przeciwnego zdania, a pozostałe 14% badanych nie ma wyrobionej opinii w tej kwestii. Oczekiwanie, że świadczenie będzie miało charakter powszechny (lub że np. będzie obejmowało również matki trojga dzieci), częściej niż pozostali podzielają badani w wieku 35–44 lat (70%), pracownicy usług (76%), pracujący w instytucjach publicznych, państwowych (71%) oraz osoby o poglądach lewicowych (78%). Z kolei wśród respondentów identyfikujących się z prawicą udział zgadzających się z tym stwierdzeniem jest jednym z najniższych (47%), obok odsetka wśród rolników (47%) – zob. tabelę aneksową 4.

Negatywną konsekwencją programu mogłoby być niepodjęcie pracy zawodowej przez kobiety, które mają czworo dzieci. Nieco ponad połowa Polaków (52%) twierdzi, że nowe świadczenie zachęca matki do takiej postawy. Co trzecia osoba (33%) jest przeciwnego zdania, a 15% nie ma na ten temat wyrobionej opinii. Trzeba dodać, że przekonanie o tym, że program „Mama 4+” zniechęca kobiety do pracy zawodowej, częściej niż pozostali podzielają ankietowani w wieku 25–34 lat (60%), a więc wkraczający na rynek pracy, robotnicy wykwalifikowani i badani pracujący na własny rachunek (po 59%) oraz osoby o dochodach na osobę w gospodarstwie domowym mieszczących się w przedziale 1800–2499 zł (63%). Istotne różnice widać wśród Polaków o przeciwstawnych identyfikacjach światopoglądowych. Utożsamiający się z lewicą są znacznie częściej przekonani, że program zachęca

kobiety do niepodejmowania pracy zawodowej (64%). Wśród osób o poglądach prawicowych ten odsetek jest o prawie połowę mniejszy (37%) – zob. tabelę aneksową 5.

Opinie dotyczące negatywnych stwierdzeń różnią się w zależności od preferencji partyjnych. Wśród elektoratów partii, które weszłyby do Sejmu, gdyby wybory odbywały się w lutym³, najwyższa średnia wskazań słabych stron programu charakteryzuje wyborców Platformy Obywatelskiej (3,2). Oznacza to, że średnio badani z tej grupy zgadzają się z trzema z czterech stwierdzeń dotyczących jego słabych stron. Podobny wynik obserwujemy wśród elektoratu nowego ugrupowania Wiosna (3,1). Z kolei najniższa średnia jest wśród wyborców Prawa i Sprawiedliwości (2,3), choć nawet w tej grupie poczucie, że program jest wobec pewnych grup niesprawiedliwy, nie jest marginalne.

TABELA 1

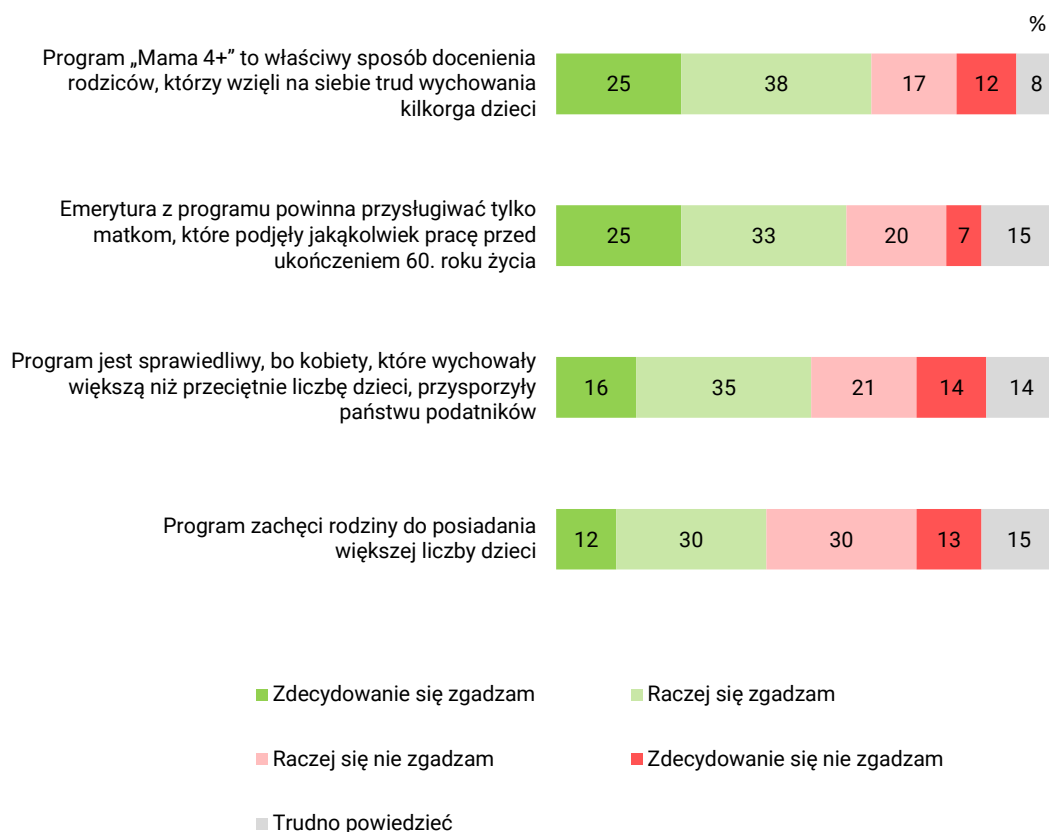
Potencjalne elektoraty	Średnia liczba wskazań słabych stron programu
Prawo i Sprawiedliwość (PiS) (wraz z Solidarną Polską i Porozumieniem)	2,3
Platforma Obywatelska RP (PO RP)	3,2
Polskie Stronnictwo Ludowe (PSL)	2,9
Kukiz'15	2,8
Wiosna	3,1

MOCNE STRONY PROGRAMU

pozytywne opinie o świadczeniu „Mama 4+” są podzielane przez mniejszą część Polaków niż te negatywne. Największy odsetek ankietowanych przychylił się do stwierdzenia, że program jest właściwym sposobem docenienia rodziców, którzy wzięli na siebie trud wychowania kilkorga dzieci. W sumie 63% Polaków zgadza się (zdecydowanie lub raczej) z tą opinią, a 29% jest przeciwnego zdania. Co druga osoba uważa, że program jest sprawiedliwy, ponieważ kobiety, rodząc i wychowując czworo dzieci, przysporzyły państwu podatników. Zbliżony jest odsetek Polaków wierzących, że program zachęci rodziny do posiadania większej liczby dzieci (42%), oraz niezgadzających się z tą opinią (43%).

³ Por. komunikat CBOS „Preferencje partyjne w lutym”, luty 2019 (oprac. K. Pankowski).

RYS. 4. Proszę powiedzieć, na ile zgadza się Pan(i) lub nie zgadza z opiniami na temat programu „Mama 4+”

Przekonanie, że nowy program to właściwy sposób docenienia rodziców, którzy wzięli na siebie trud wychowania większej liczby dzieci, częściej podzielają mieszkańcy wsi (71%), a znacznie rzadziej badani z miast liczących co najmniej 100 tys. ludności lub więcej (ok. 50%). Odsetek zgadzających się z tą opinią spada wraz z mniejszą częstością udziału w praktykach religijnych. Podczas gdy wśród praktykujących religijnie kilka razy w tygodniu ponad trzy czwarte osób (77%) podziela ten pogląd, to wśród Polaków w ogóle nieuczestniczących w praktykach religijnych – już tylko połowa (50%). Najczęściej z opinią, że program jest właściwym sposobem docenienia trudu rodziców kilkorga dzieci, zgadzają się gospodynie domowe i rolnicy (po 83%) – zob. tabelę aneksową 6.

Niecałe trzy piąte Polaków (58%) przychyliła się do stwierdzenia, że emerytura z programu powinna przysługiwać tylko matkom, które podjęły jakąkolwiek pracę przed ukończeniem 60. roku życia. Niewiele więcej niż co czwarta osoba (27%) nie zgadza się z tą opinią, uważając, że bez znaczenia jest, czy kobieta kiedykolwiek pracowała, czy wyłącznie zajmowała się domem i dziećmi. Opinie te nie zależą ani od wieku, ani od wykształcenia badanych, ale różnią się w zależności od obecnej sytuacji zawodowej. Najwięcej zwolenników rozwiązania, by emerytura przysługiwała wyłącznie kobietom,

które podjęły jakąkolwiek pracę, jest wśród robotników (ok. 68%), pracowników administracyjno-biurowych (65%) i pracowników usług (64%). Natomiast znacząco niższy odsetek zgadzających się z tą opinią jest wśród bezrobotnych (38%). Istotne różnice obserwujemy też wśród osób identyfikujących się z lewicą lub prawicą. Choć tradycyjnie lewica kojarzy się z popieraniem uniwersalnych świadczeń, w tym wypadku częściej (68%) jej zwolennicy zgadzają się, że program powinien być zawężony wyłącznie do kobiet, które podjęły jakąkolwiek pracę zawodową. Polacy o poglądach prawicowych zgadzają się z tym stwierdzeniem w 49% – zob. tabelę aneksową 7.

Opinia, że program „Mama 4+” jest sprawiedliwy, bo kobiety, które wychowały większą niż przeciętnie liczbę dzieci, przysporzyły państwu podatników, jest istotnie rzadziej niż przez pozostałych podzielana przez osoby w wieku 18–24 lat (36% wobec 51% wśród ogółu), mieszkańców ponadpółmilionowych miast (33%), średni personel, techników (35%), uczniów i studentów (34%) oraz osoby o poglądach lewicowych (33%). Najwięcej zwolenników ten pogląd ma wśród rencistów (64%), rolników (63%), osób o wykształceniu zasadniczym zawodowym (63%) oraz identyfikujących się z prawicą (65%) – zob. tabelę aneksową 8.

Odnosnie do wpływu nowego świadczenia na zachowania prokreacyjne zdania są wśród ogółu Polaków równo podzielone. W pewnych grupach społeczno-demograficznych widać jednak znaczący optymizm, a w innych – zdecydowanie większy pesymizm. Do pierwszych zaliczyć należy: praktykujących religijnie kilka razy w tygodniu (61% z nich zgadza się z tym, że program zachęci rodziny do posiadania większej liczby dzieci), bezrobotnych (57%), uczniów i studentów (56%), rencistów (54%) i mieszkańców najmniejszych miast (53%). Najniższe odsetki przekonanych, że program przyczyni się do wzrostu dzietności, są wśród mieszkańców ponadpółmilionowych miast (24%), średniego personelu, techników (25%), pracujących na własny rachunek (28%) oraz identyfikujących się z lewicą (29%) – zob. tabelę aneksową 9.

Uznając, że stwierdzenie dotyczące tego, czy emerytura z programu powinna przysługiwać wyłącznie kobietom, które podjęły jakąkolwiek pracę przed ukończeniem 60. roku życia, jest kwestią techniczną, pominęliśmy ją przy zliczaniu pozytywnych stron nowego świadczenia. W związku z tym średnia mogła oscylować między 0 a 3 i widać znaczące różnice wśród elektoratów poszczególnych partii. Zwolennicy Prawa i Sprawiedliwości zgadzają się średnio z największą liczbą pozytywnych opinii o programie (2,1), a z najmniejszą – wyborcy Wiosny (0,9) i Platformy Obywatelskiej (0,8). Jest to spójne z wynikami dotyczącymi słabych stron „Mamy 4+”. Widać więc, że ocena programu jest powiązana z sympatiami politycznymi. Elektorat partii rządzącej dostrzega więcej plusów i mniej minusów, podczas gdy zwolennicy ugrupowań opozycyjnych częściej wskazują na wady, a rzadziej na pozytywne aspekty programu.

TABELA 2

Potencjalne elektoraty	Średnia liczba wskazań mocnych stron programu
Prawo i Sprawiedliwość (PiS) (wraz z Solidarną Polską i Porozumieniem)	2,1
Platforma Obywatelska RP (PO RP)	0,8
Polskie Stronnictwo Ludowe (PSL)	1,8
Kukiz'15	1,6
Wiosna	0,9

***

Zdecydowana większość Polaków słyszała o nowym świadczeniu dla rodzin. Na ocenę gwarancji najniższej emerytury dla matek co najmniej czworga dzieci istotny wpływ mają preferencje partyjne badanych. Niezależnie od tego niemal wszyscy Polacy uważają, że takim samym świadczeniem powinni zostać objęci opiekunowie dzieci niepełnosprawnych, którzy musieli zrezygnować z pracy zawodowej na rzecz opieki nad dzieckiem. Mimo dostrzeżenia przez większość ankietowanych słabych aspektów programu ma on dwukrotnie więcej zwolenników niż przeciwników.

Opracowała

Marta Bożewicz